

niže, jer se opetuju gotovo doslovnim riječima, kad govori o njezinom zatvorenom životu, ležanju na pet drvenih skalina, o napaštima, krvavoj ćeliji, postu, molitvi i t. d. A nama su vrijedni i dragocjeni ovi zapisci dum Bazilija Gradića, jer su sastavljeni neposredno iza smrti svetičine od čovjeka, koji je svojim »Libarzem od dieustua« išao za tim, da u svom narodu navede na put savršenosti što veći broj pobožnih ženskih duša.

Dogmatičar Matija Josip Scheeben.

Dr. Vilim Kellbach.

Zakon je ljudske psihologije, da se veliki umovi ne vide u svojoj svojoj veličini i plemenitosti dok borave među svojim savremnicima. Potreban je izvjestan razmak vremena i prostora da ih ljudi nesebično i objektivno ocijene. Toj je sudbini bio izložen i njemački dogmatičar Matija Josip Scheeben (1835.—1888.). Istina, znao ga je cijeniti uži krug njegovih kolega profesora, pa u glavnom i sva njemačka znanstvena javnost. Ali općenito se mora reći, da ga nijesu toliko uvažavali, koliko bi to odgovaralo njegovim stvarnim zaslugama. Prošli su deceniji od njegove smrti. Važnost i vrijednost njegovih znanstvenih djela došla je u toku ovoga vremena sigurno do izražaja, barem prema sudovima znatnijih stručnjaka. Danas već niko ne sumnja u to, da Scheeben spada među najveće bogoslove zadnjeg stoljeća, i da je potomstvu ostavio djela, koja će uvijek ostati klasična, osobito ako imamo pred očima njihovu historijsku pozadinu.

Ipak je žaliti da se Scheebenova djela ne čitaju toliko, koliko bi to bilo poželjno obzirom na njihove prednosti i doista rijetke odlike. Tà koliko ima riješenih pitanja i svestrano izgrađenih dokaza u njegovim knjigama, koje uzalud tražimo u našim »klasičnim« priručnicima!

Scheeben je stekao svoje obrazovanje prije svega u Rimu. Punih je sedam godina proveo u Germanikumu, a pohadao je za to vrijeme filozofska i teološka predavanja na papinskom sveučilištu »Gregoriana«. To je bilo baš u vrijeme, kad je rimskim učilištima vladalo veliko zanimanje za skolastiku. Tom će se zanimanju morati velikim dijelom pripisati razmjerno naglo uspjela restauracija skolastike. Scheeben je na Gregorijani slušao čuvene profesore, koji su stekli najveće zasluge na polju obnove spekulativne teologije. To su među ostalim bili Liberatore, Tongiorgi, Perrone, Franzelin, Kleutgen, Ballerini — sve imena, koja se još i danas spominju s poštovanjem. Sigurno su oni imali velik upliv na Scheebenov razvoj.

Scheeben je prije svega bio spekulativan duh. I tako je imao najbolji preduvjet za onaj pravac znanosti, koji je na Gregorijani bio uvijek bitan: samostalnom spekulacijom prodrijeti u sva pitanja. Zanimljivo je pri tom znati, da Scheeben u disputama baš nije sticao lovore. On nije bio govornik, a uz to je mnogo patio na glavobolji, koja ga je pratila do groba. Njegova je snaga bila: nepopustljiva dosljednost u spekulaciji i neobična izvorna vještina u prikazu.

Nakon svoga povratka iz Rima bio je godinu dana kateheta. Za to se kratko vrijeme posvetio širenju popularnih spisa. Naskoro je dobio namještenje u svojstvu profesora dogmatike u bogoslovskom sjemeništu kölnske nadbiskupije, kojoj je bio inkardiniran. Dvadesetiosam godina je ostao u toj službi; sve do svoje smrti revan, uvijek zauzet znanstvenim radom.

Ako hoćemo kompendiozno izraziti što je Scheeben u svojim djelima najviše i u prvom redu naglasio, onda ćemo to najzgodnije ovako formulirati: Htio je točno razlikovati dva svijeta u kršćanstvu, narav i vrhunarav; pokazati njihov međusobni odnošaj i sklad, a prije svega točno odrediti bit i ulogu vrhunaravi.

Prvo je njegovo znanstveno djelo izašlo god. 1861. u Mainzu pod naslovom »Natur und Gnade«¹ U doba, dok je i katoličko bogoslovlje još bilo pogdjegdje pod uticajem racionalizma, djelovala je ta knjiga kao pravo čudo na intelektualno interesirane krugove. Sv. Pismo, crkvene oce, velike skolastike i svoju vlastitu samostalnu spekulaciju znao je Scheeben u tako skladnom obliku projicirati, da iz njegova znanstvena prikaza ipak ne govori suha znanost, nego kršćanskom ljubavlju prožeto srce, koje na koncu ima stalno pred očima zadnju svrhu čovjeka: spas duša i slavu Božju. Samo iz toga se može razumjeti, da se Scheeben naskoro odlučio da preradi djelo španjolskog isusovca Nieremberga »Aprecio y estima de la divina gratia«. Ta je knjiga trebala u prvom redu služiti praktičnom životu, edifikaciji.² Pri toj preradbi je Scheeben toliko svoga unio u tu knjigu, da se ona može nazvati njegovim djelom. I baš ova knjiga raznijela je njegovo ime u daleke krajeve i osigurala mu toplu uspomenu kod svih onih, koji su barem još donekle imali smisla za katolički nauk i život.

¹ Dr. M. Jos. Scheeben: »Natur und Gnade«. Versuch einer systematischen, wissenschaftlichen Darstellung der natürlichen und übernatürlichen Lebensordnung im Menschen. Novo izdanje priredio je Dr. Martin Grabmann, München 1922, Theatiner-Verlag (VII i 344 str.).

² Ovo je djelo nedavno izašlo već u petnaestom izdanju. »Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade«. Frei nach P. Eusebius Nieremberg S. J. dargestellt von Dr. Matth. Joseph Scheeben. Neu bearbeitet durch Fr. Albert Maria Weiss O. Pr. Mit einem Anhang über das Verhältnis von Natur und Übernatur. 15. Auflage, X und 684 S. Freiburg i. Br. 1933. Herder. Hrvatski je prevod ovoga djela od sarajevskog kanonika Dr. Ante Bušana pod naslovom: Slave Božje milosti.

Scheeben se sad opet više stao zanimati za popularnu literaturu i praktične potrebe širokih slojeva. Ne spominjem njegovih mnogobrojnih članaka, što ih je u tom pravcu objelodanio, jer bi nas to odveć zadržalo i jer oni ipak spadaju među sporednije proizvode njegove rijetke stvaralačke moći. Možda su bili mjerodavni praktični razlozi, da se Scheeben opet povratio znanstvenim prikazima. Vrhunarav je mnogima bila samo prazna riječ, jednostavna fikcija. K tomu su aktualne teološke prepirke, u koje se Scheeben rado, ali otmeno umiješao, opet pružale dobru zgodu, da se naglasi vrhunaravno bogatstvo kršćanstva.

I tako je za kratko vrijeme Scheeben napisao u tom smislu čitav niz članaka, iz kojih je poslije nastalo treće njegovo čuveno djelo »Die Mysterien des Christentums«.³ Svrha mu je bila prikazati kršćanske istine u njihovoj vrhunaravnoj veličini i uzvišenoj harmoniji, i to baš točnim fiksiranjem njihovog tajanstvenog značaja. Jer specifična uzvišenost kršćanske objave pojima se tek onda, kad se objavljene tajne gledaju u njihovoj vlastitoj ulozi, t. j. kao tajne koje spoznajemo jedino putem Božje objave i koje leže sasvim izvan djelokruga i kompetencije našega razuma. Na najmarkantnijim tajnama kršćanstva pokazuje Scheeben, koliko bogoslovlje svojim divnim i uzvišenim sadržajem nadmašuje sve druge znanosti, prije svega filozofiju. On razvija pri tom jednu spekulaciju, što odaje sve bogatstvo njegovog doista velikog duha, koji je svjetionikom zadnjeg stoljeća i koji će svijetliti ovom i svim budućim stoljećima. Njegova spekulacija kulminira u dubokoj pobožnosti, što se klanja pred nedokučivim i nepristupačnim svetištem Presvetoga Trojstva, koje ćemo gledati tek u drugom životu, gdje će nas obasjati božansko svjetlo. Ali u svojoj spekulaciji oko tajne Presv. Trojstva, grijeha, utjelovljenja Vječne Riječi, euharistije, sakramenata, preobraženja i predestinacije, Scheeben ostaje jednako dubok, jednako pouzdan, jednako siguran. Tome ne smeta da je gdjekad natuknuo koju presmionu analogiju, je danas napuštena. To su sitnice, koje iščekavaju u prebogatoj riznici njegovog plodnog i stvaralačkog duha.

Nije se prema tome čuditi, da je Scheeben naskoro dobio poziv da napiše znanstveni priručnik katoličke dogmatike »Handbuch der kath. Dogmatik« za poznatu Herderovu teološku knjižnicu (»Theologische Bibliothek«). No nije ostalo kod jednostavnog udžbenika. Scheebenov nacrt išao je mnogo dalje. On je mao pred očima grandiozno djelo, u kojem je htio iznijeti sve ono, što je u toku svog dvadesetgodišnjeg neumornog rada bio sakupio,

³ Treće izdanje, nešto prerađeno, izašlo je 1912. Nedavno je to isto izdanje iznova tiskano. Dr. Matth. Joseph Scheeben: »Die Mysterien des Christentums«. Nach Wesen, Bedeutung und Zusammenhang dargestellt. Dritte Auflage, bearbeitet von Dr. Arnold Rademacher. XXIV und 691 S. Freiburg i. Br. 1932, Herder.

ali ne kao zbirku zanimljivih vrela, nego kao veličanstvenu sintezu dogmatskih istina. Kad ga je smrt zatekla (umro je od upale pluća) bio je već predan javnosti treći dio njegove dogmatike. Za četvrti svezak veli on sam da je već čitavo gradivo manje više sastavio. No ipak je prošlo deset godina dok je Atzberger izdao taj zadnji svezak.⁴

Scheebenova je dogmatika umotvorina u punom smislu riječi, pravo remek-djelo. Tu se on opet pokazuje genijalno dubok, znanstven, a ujedno kontemplativan i spekulativan. On stvara. Tako je znao sva pitanja prikazati u novom svijetlu i pronaći nove nepoznate ili zaboravljene aspekte. On je tražio dublje i solidnije dokaze, ravnije puteve. Za to mu je dobro dolazila njegova sprema na području pomoćnih znanosti. Njegovoj su se egzegezi divili prvorazredni stručnjaci. Raspolagao je jednim vještim, okretnim filološkim aparatom, pokazao dobro poznavanje crkvenih otaca i velikih teologa srednjega vijeka. Dakako, moramo priznati, da su se ponekad i u njegovu dogmatiku ušuljale neke analogije, koje nisu mogle izdržati kritike kasnijih dogmatičara.

Činjenica jest, da su svi recenzenti jednodušno hvalili Scheebenovu dogmatiku. Naglasili su prije svega da mu je uspjelo pokazati organično jedinstvo dogmatskih istina i naći put iz najviše spekulacije u praktični vjerski život. Tako je veliki njemački učenjak Dr. Martin Grabmann još prije nekoliko godina mogao o toj dogmatici reći: »Wohl das tiefste und gehaltvollste dogmatische Werk in deutscher Sprache.« Pa baš ovom prilikom, kad se takoreći najedanput iznova izdaju Scheebenova najvažnija znanstvena djela, dobro je da se i teološki krugovi iznova upozore na ta djela tako važna, ali nažalost nešto zaboravljena.

Još nešto moramo dodati, da Scheebenova slika ne bi ostala nepotpuna i neispravna. On nije bio samo velik učenjak, nego i svet svećenik. Svi se njegovi savremenici slažu u tome, da ga je krasila uzorna poniznost. Dvaput su se njegovi prijatelji potrudili da mu se zbog njegovih velikih zasluga udijeli čast papinskog premeta. Kad je on doznao za te pokušaje, znao je svom energijom da se usprotivi tim namjerama i da uništi sve lijepe želje svojih iskrenih zaštitnika i prijatelja.

Savršenija spoznaja vodila ga je do savršenijeg života.

---

⁴ Polovicom 1933. godine izdala je Herderova naklada u nepromjenjenom obliku izdanje od 1912. god. ovog klasičnog djela, Dr. Matthias Joseph Scheeben: »Handbuch der katholischen Dogmatik«. Erster Band: XII und 916 Seiten. Zweiter Band: XII und 952 Seiten. Dritter Band: X und 1012 Seiten. Vierter (Schluss-) Band: Von Dr. Leonhard Atzberger, XVI und 934 Seiten. — Svaki pojedini svezak stoji 17 maraka.